

JEROME
KLAPKA
JEROME

ČAS
MÉHO
ŽIVOTA

VYŠEHRAĐ

Jerome Klapka Jerome
Čas mého života

JEROME
KLAPKA
JEROME

ČAS
MÉHO
ŽIVOTA

VYŠEHRAĐ

Kniha byla vydána za finančního přispění
Ministerstva kultury České republiky

Z anglického originálu My Life and Times
přeložil Milan Žáček
Typografie Vladimír Verner
Odpovědná redaktorka Marie Válková
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1586. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 180 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Translation © Milan Žáček, 2017

ISBN 978-80-7429-845-5

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Obsah

<i>Úvod</i>	9
<i>Předmluva</i>	19
<i>I. Příchod na svět a rodiče</i>	27
<i>II. Stává se ze mne chudý student</i>	41
<i>III. Zápisky nespokojeného mladíka</i>	53
<i>IV. Moje první kniha a jiné</i>	68
<i>V. Kola změny</i>	82
<i>VI. Další literární reminiscence</i>	96
<i>VII. Útrapy dramatikovy</i>	114
<i>VIII. Stávám se vydavatelem</i>	138
<i>IX. Autor v cizině</i>	159
<i>X. Autor si hraje</i>	176
<i>XI. Amerika</i>	193
<i>XII. Válka</i>	212
<i>XIII. Pohled do budoucna</i>	235
<i>Rejstřík</i>	246

Úvod

„Od autora *Tří mužů ve člunu*“ – jak Jerome K. Jerome ta slova nesnášel, slova obvykle vyvedená výrazným písmem na obálce a dokonce i na titulní stránce téměř každé následující knihy, kterou napsal. A přesto – stejně jako tomu bývá u všech tvůrců jednoho nesmrtelného klasického díla – smutně uznával dluh, kterým byl zavázán Georgeovi, Harrisovi a svému *alter ego*, J., neboť si dobře uvědomoval, že bez této úžasné knihy, která se dostala do rukou mimořádně vděčnému a nekonečně obdivnému národu roku 1889, kdy bylo Jeromeovi pouhých třicet let, by s velkou pravděpodobností žádné další knihy již nevznikly. Zcela jistě by v roce 1926 nemohl uzavřít svou nepřiliš slavnou, ale ve skutečnosti dosti ohromující literární dráhu vydáním kouzelně osobité autobiografie *Čas mého života* – a myslím, že ani já bych se neujal role jeho jediného životopisce.

Tedy ne *úplně* jediného: rok po Jeromeově smrti v roce 1927 jistý Alfred Moss přispěchal s biografií tohoto člověka, kterého podle všeho obdivoval více než kdokoli jiný na světě. Moss byl radním ve městě Walsall ve střední Anglii, jehož byl Jerome tehdy (stejně jako dnes) jediným slavným synem a jehož čestné občanství získal krátce před svou smrtí. Původcovství a doba vydání oněch memoárů víceméně garantovaly, že se ponesou v oddaném, ne-li přímo hagiografickém duchu, a obecně vskutku působily dojmem jakéhosi rozšířeného nekrologu – do něhož však měl tendenci přispět svým dílem pouze málokterý z Jeromeových význačných přátel ze světa knih.

Toto všechno jsem zjistil počátkem šedesátých let jako zoufale nesečtělý mladíček čerstvě nastoupivší do soukromé internátní školy, především v důsledku přístupu toho přívětivějšího z mých učitelů angličtiny. Byli totiž dva: jeden byl ten Přívětivý, který mne nabádal,

abych knihy – i ty bez ilustrací – vnímal jako kamarády, zatímco ten Hrozný nám nadával a nutil nás učit se dlouhé pasáže z Wordswortha, Masefielda a Housmana; měl jsem raději toho Přívětivého. Brzy se dověděl, že se moje četba omezuje jen na časopisy (satirický *Punch*, a i tam jsem se textům spíše vyhýbal), nedostižnou sérii o Jenningsovi od Anthonyho Buckeridge a dobrodružství Jamese Bonda. Poté co z toho všeho něco vyrozuměl, nabídl mi tento starý dobrý angličtinář P. G. Wodehouse – spisovatele, o němž jsem dosud nikdy neslyšel a který mne okamžitě zaujal. Nemohl jsem uvěřit, že je *v pořádku* čist ve vyučování věci komické tak, až vám smíchy tečou slzy, a že je to ve skutečnosti *literatura* – a pak jsem nemohl uvěřit svému štěstí, když jsem zjistil, že Wodehouse takových knih napsal desítky. Chtěl jsem se o tomto velíkánovi dozvědět co nejvíc, ale nevyšla žádná jeho biografie; zapřisáhl jsem se proto, že ji sám napíšu – a v roce 1979 se tak stalo.

Další kniha, která mi byla doporučena, byli *Tři muži ve člunu*. Přečetl jsem ji dvakrát na jeden zátaž a užíval si rozkoše z toho, jak ve mně dokázal Harris v hamptoncourtském bludišti rozdmýchat záchvaty hlasitého a bláznivého smíchu. Chtěl jsem si o tomto velkém Jerome K. Jeromeovi zjistit co nejvíc, ale pokud jsem věděl, ani jemu nevyšla žádná biografie (ta Mossova byla už přes třicet let rozebraná), takže mě napadlo, že bych ji mohl napsat (vyšla roku 1981 a ani ona už dávno není na trhu). Nejhorší, co jsem se pak mohl dozvědět (a můj Přívětivý učitel byl natolik taktní, že když mi touto ocelovou trubkou dával ránu do týlu, přešel do téměř pohřebního basu), bylo, že kromě pokračování *Tři mužů ve člunu*, které pojednávalo o toulkách bůhví-kde –, JKJ *nenapsal vůbec žádné další knihy*. Oči se mi zalily slzami. Pro útěchu jsem dostal *Deník pana Nuly* od bratrů George a Weedona Grossmithových, a četba této nádherné knihy mi ihned zvedla náladu, která mi však vydržela jen do chvíle, kdy jsem se dozvěděl, že bratři Grossmithové *už žádnou další knihu nenapsali*: to mě tak otrávil, že jsem se ani nezapřisáhl, že sepíšu jejich biografie.

V případech sourozenců Grossmithových měl můj informátor pravdu, nicméně u Jeromea se můj přívětivý učitel šeredně mýlil (měl jsem teprve zjišťovat – obvykle na vlastní kůži –, že i milí lidé se mohou někdy mýlit), poněvadž JKJ ve skutečnosti vydal více než čtyřicet

knih a divadelních her a kromě nich ještě desítky esejů a článků pro dva časopisy, které založil a vydával: byly to *The Idler* a *To-day* –, načež jsem značnou část svého mládí promrhal snahami se jich dopidit.

Ptáte se, proč „promrhal“? Jistě, je trochu přehnané tvrdit, že pátrání po prvních vydáních Jeromeových děl byl jediný způsob, jakým jsem marnil čas (budižknícemu jsem byl v celé řadě ohledů), ale s myšlenkou na JKJ a samozřejmě i Wodehouse jsem opravdu strávil spoustu času, ale zatímco u PGW byly výsledky vždy uspokojivé – každý jeho text znamenal senzační úspěch, každý přinesl přesně to, co jste očekávali –, u JKJ byla produkce proměnlivá. Velice rád bych oznámil, že existuje dosud opomíjený Jeromeův klasický text, vedle něhož jsou *Tři muži ve člunu* pouhá ucházející zábava, ale není tomu tak. Líčení onoho potrhleho říčního výletu zůstává jeho nejlepším kouskem (skutečnost, že se už 103 let neustále vydává, tomu, zdá se napovídá, i navzdory Jeromeově původnímu záměru), nicméně k dispozici je i řada dalších textů, které člověku poskytnou velkou porci typické jeromeovské poetiky, a mohu jen doporučit dva svazky *Lenochových myšlenek*, *Poutníkův deník*, *Tři muže na toulkách* (rozhodně jejich první polovinu) a pokračování *Lenochových myšlenek* z roku 1905. Svým způsobem jsou skvělá i další díla (duchařské povídky, vynikající autobiografický román *Paul Kolver* a Jeromeova pocta *Davidu Copperfeldovi*, *Nájemník z třetího poschodí* – jakési shawovské podobenství v beletristické i dramatické podobě, a rovněž svěží a velmi zábavný román z roku 1909 s názvem *Oni a já*), nicméně každý, kdo bude očekávat, že mu způsobí stejné rozechvění jako *Tři muži ve člunu*, bude zklamán. Zajímavé však je, že jedna kniha „to“ přece jenom má, ta, kterou nyní držíte v rukou – *Čas mého života* je kvintesencí Jeromea Klapky Jeromea. Kniha roztěkaná, rozmanitá, duchaplně vnímavá a často i nepokrytě vtipná, s přiměřenou dávkou ohánění se známostmi, aby si ještě zachovala dekorum, a s dostatkem upřímně vážných poznámek k takovým tématům, jako je krutost vůči zvířatům, rasismus a hrůzy války, aby držela pohromadě, ba co víc, aby se jevila, že má určitý účel.

Jeromeovým účelem však evidentně nebylo čtenáře informovat o každé skutečnosti svého života (díkybohu!), nehodlal s ním ani

sdílet cokoliv důvěrného; kromě evokací zoufale bídného dětství (Jerome je v tomto směru mimořádně dobrý a máte pocit, že i úzkostlivě upřímný). Kniha nabývá podoby výtečně uspořádané sbírky anekdot a salonních úvah – sice ne tak nesourodé, jako byla jeho *Lenochova* pojednání, nicméně stále sbírky, jež vykazuje zdravou neúctu k chronologii a dokonce i náznak snahy o komplexnost. V určitém ohledu mám za to, že Jerome správně vytušil, že přesně toto lidé žádají od autora, který se proslavil především svým příjemně nenuceným přístupem a rozmarností a jehož vliv a obliba ve dvacátých letech po vrcholu z přelomu století přece jen notně zeslábly, ač jeho stále slavné jméno vzbuzovalo sympatie a respekt. Jerome si vždy uvědomoval, že se jeho hlas donese jen do určité vzdálenosti, a když nakonec sepsal *Čas mého života*, nehodlal ani v nejmenším působit jakkoliv okázale či sobecky na stránkách knihy, kterou zamýšlel jako poslední. (A tou *Čas* vskutku byl, pomineme-li posmrtně vydanou divadelní hru *Duše Nicholase Snyderse*, nyní už zapomenutou, a dlužno říct, že odůvodněně).

Ve všech těchto ohledech *Čas mého života* bohatě naplňuje očekávání; na druhé straně, pokud šlo o jeho soukromý život, Jerome byl opravdu tím často propíraným typem člověka, „mimořádně uzavřeným mužem“, a pokud si někdo z jeho obdivovatelů představuje, že ho Jerome ve svých memoárech nechá nahlédnout pod pokličku, čeká ho jisté zklamání. Jerome už v mládí odháněl dychtivé lovce autogramů, zdráhal se být středem pozornosti jen proto, že nabyt jisté proslulosti, či se stát terčem jakýchkoliv společenských drbů, a i svou ženu Georginu se snažil udržet co nejdál od světa divadla, literatury, novinářiny a slávy – což byl stav, s nímž byla, pokud to lze určit, více než spokojená. Jeromeovy zmínky o Georgině jsou v *Čas mého života* skrovné, jako by skoro ani neexistovala, a jelikož tato kniha, spolu s biografií Alfreda Mosse, zůstává jediným pramenem, z něhož se lze něco dozvědět o paní Jeromeové, člověku nezbyvá než dojít k závěru, že byla v podstatě svěťice, která dělala vše, co se od ní žádalo, a nic víc – čili dokonalá viktoriánská manželka.

Ve své vlastní biografii jsem činil závěry i z Georgininu mlčení – po Jeromeově smrti odmítala všechny nabídky k rozhovoru a zničila

téměř všechny jeho dopisy a deníky (možná na základě jeho pokynů). Zdá se, že po celou dobu společného soužití (trvajících téměř čtyřicet let) mu zůstávala až jaksí otrocky oddaná a – což je důležitější – neskonale vděčná, že se s ní vůbec oženil, a to z důvodu, o němž mimochodem v *Čase mého života* nenajdete jedinou zmínku; v době jejich sňatku měla Georgina pětiletou dcerku z předešlého manželství. Dívka také dostala jméno Georgina, ale v rodinném kruhu se jí říkalo spíše jejím druhým jménem, Elsie. Jerome se o tomto předchozím manželství ve svých memoárech nikde nezmiňuje a nezmiňují se o něm ani žádní jeho současníci. Pro Jeromea by bylo docela charakteristické oženit se se ženou v tak svízelné situaci právě *kvůli* ní než navzdory ní, protože pak by se jí mohl stát opěrným pilířem – což byla představa, jež mu nikdy nebyla nepřijemná. Nicméně skutečnost, že v *Čase mého života* se rozhodl o této situaci nešířit, naznačuje, že tomu mohlo být jinak. Mohl ovšem mlčet i proto, že bral ohledy na Georgininy city. Není ani zřejmé, zda Jerome nějakým způsobem napomohl k Georgininu rozvodu s prvním manželem – jistým panem Harrisem –, neboť nelze zjistit, jak dlouho žili odděleně předtím, než se na scéně objevil JKJ. Je ovšem jisté, že Georgina měla v úmyslu se za Jeromea provdat hned, jak to bude možné, neboť rozvod sám – požádala o něj právě Georgina – nabyl platnosti 12. června 1888 a za Jeromea se provdala o pouhých devět dní později, když jim oběma bylo dvacet devět let.

Každý autor vlastního životopisu (stejně jako každý, kdo dostane otázku, co dělal o víkendu) má právo přikrášlovat fakta, zvláště v zájmu kompaktnosti textu nebo humoru, a Jeromeovi tato pravda zcela jistě nebyla neznámá; přípustné jsou i vynechávky, ovšem absenci jediné zmínky o nevlastní dceři Elsie (v *Čase mého života* narazíte pouze na jednu zmínku o „mém nejstarším děvčátku“), v kontrastu se spoustou poznámek týkajících se jeho vlastní dcery Roweny, lze vnímat jako jedinou rozpoznatelnou temnou skvrnu v Jeromeově životě, skvrnu, která pravděpodobně zůstane provždy zahalena tajemstvím. Není dokonce známo, zda Elsie vůbec žila se zbytkem rodiny – a ostatně pokud by nebyla pohřbena v hrobě rodiny Jeromeovy v oxfordshirském Ewelme, na světlo by možná ani nevypuly tyto základní skutečnosti o jejím životě. Na jejím náhrobku není

uvedeno příjmení Jeromeová, jen iniciála „J“ následující po jméně Elsie a předcházející jménu Riggs-Millerová, jež přijala po manželovi; provdala se roku 1905 a manželství bylo bezdětné. Elsie zemřela roku 1921 a víme, že JKJ byl u jejího skonu přítomen. Bylo jí osmatřicet let. Je obtížné být si jen troufat odhadnout, jaký mohla vést život, ale ten skončil náhle a za dalekosáhlého ticha.

*

Nemám v úmyslu uvádět v hlavních bodech obsah *Času mého života* především proto, že řada kapitol je seřazena tak, aby vyvolávala překvapení, napětí nebo smích, a mně nepřínáleží rozplétat Jeromeovu pečlivou krajku. Uvedu pouze tolik, že pokud si představujete, že se Jerome narodil do středostavovské rodiny, napsal *Tři muže ve člunu*, zbohatl, nabyl slávy a potom umřel, čeká vás jízda, po níž bude opravdu koukat; a pokud, poté co se do knihy začtete, vycítíte neklamně náznaky klasické vyprávěnky o tom jak chudák ke štěstí přišel, čeká vás další šok. Dozvíte se, jak Jerome Klapka Jerome přišel k tak zvláštnímu jménu a proč ho časopis *Punch* – jakmile se Jerome se svým ležérním a hovorovým stylem proslavil coby průkopník „nového žurnalismu“ – překřtil na „Křupana z Křupanova“. Dozvíte se rovněž skutečnou totožnost George a Harrise ze *Tří mužů ze člunu*, o Jeromeových velmi ctižádostivých cílech (téměř do jednoho naplněných), o spoustě jeho cest a značných zkouškách, přičemž každá taková epizoda je samostatná, příjemně čtivá a nutkavě zábavná. Možná se budete při tom všem ptát, zda byl Jerome šťastný člověk.

Já si třeba myslím, že byl, v tom každodenním smyslu slova, až do první světové války (během níž, už po padesátce, Jerome naprosto mimořádným způsobem sloužil své vlasti, jak detailně a nezapomenutelně popisuje v předposlední kapitole). Nicméně děsivé věci, kterých byl svědkem, a jeho vlastní stále problematičtější zdravotní stav ho změnily a přivedly k větší příkrosti v postojích, než by se zdálo možné u kdysi tak pohodového chlapíka. To bohatě dosvědčily, upřímně řečeno, dosti nabubřelé poslední romány *Všechny cesty vedou na Kalvárii* (1919) a *Anthony John* (1923). Nicméně i přesto, na každodenní

úrovni, zůstával Jerome šťastný – a později i zbožně vděčný za svůj úděl. Mnohem méně jisté však je, zda byl *spokojený* i umělecky.

Poměrně brzy si na stránkách *Času mého života* povšimnete Jeromeova pronikavého obdivu k Dickensovi – dokonce žil v představě, že když byl mladý, setkal se s tímto slavným spisovatelem v parku: tuto epizodu přibližuje dojemnými slovy, která však možná mají blíže k beletristickému zpracování této údajné události v jeho silně autobiografickém románu *Paul Klover* než k upřímnému záznamu dávné vzpomínky. Podle *Času mého života* se Jeromeovo mládí pozoruhodně podobá osudu mladého Dickense a člověku nezbývá než spekulovat, kolik z toho byla skutečná shoda náhod a kolik reminiscencí může být, v důsledku příkrášlování s odstupem šedesáti let, výsledkem pouhé podvědomé touhy *být* Dickensem. Podle mého názoru není sebemenších pochyb o tom, že kdyby Jerome dostal šanci stát se nějakou historickou postavou, bez váhání by si vybral právě tohoto spisovatele.

Což nás přivádí zpátky k počátečním slovům tohoto úvodu – a dost nám to pomůže vysvětlit, proč Jerome tak nesnášel onu frázi „Od autora *Tří mužů ve člunu*“, neboť ji vnímal jako něco, co okrádá jeho střízlivější a rozvážnější díla o nárok na „serióznost“, protože i když by možná bylo přehnané tvrdit, že Jerome byl šašek, který toužil hrát Hamleta, je nicméně pravda, že by okamžitě vyměnil veškeré své dílo (včetně *Tří mužů ve člunu*), spolu s pověstí, kterou měl, za uznání, že napsal byt' jen jednu knihu, která změnila způsob lidského uvažování. Ta fráze se však ujala; nakladatelé a lidé z propagačních oddělení v ní viděli bezprostřední nástroj, jak zajistit Jeromeovi to, co by se v dnešní době označovalo za „prodejnost“. Předpremiéra jeho nakonec nesmírně úspěšné *vážné* divadelní hry *Nájemník z třetího poschodí* dopadla katastrofálně právě proto, že byla prezentována jako dílo jedinečného „autora *Tří mužů ve člunu*“, načež se diváci v průběhu jejích třech dějství snažili objevit něco alespoň vzdáleně komického. V předmluvě ke sbírce povídek *John Ingerfield* (1894) byl Jerome přinucen nechat otisknout následující vyjádření – kde je mezi humorem téměř bolestně cítit jeho upřímnost:

VLÍDNÉMU ČTENÁŘI; jakož i VLÍDNÉMU KRITIKOVI

Bylo nebylo, kdysi dávno jsem napsal povídečku o ženě, kterou rozmačkala krajta. Asi dva dny poté co spatřila světlo světa, mne na ulici zastavil jeden známý. „To byla moc půvabná historka,“ řekl, „to, co jsi napsal o té ženě a krajtě; ale není to tak legrační jako tvoje jiné věci!“ Další týden v souvislosti s tímto příběhem jedny noviny napsaly: „Tuto epizodu jsme už slyšeli vyprávět s nekonečně větším vtipem.“

Tímto – a na základě mnoha podobných zkušeností, chci naprosto jasně prohlásit, že povídky *Na památku Johna Ingerfielda a jeho manželky Anne*, *Žena ze Soeteru*, a *Siluety* nemají čtenáře pobavit. Dva další krátké texty – *Varietní řeči* a *Jak to bylo s nájmem hostince U zkřížených klíčů* – přenechám kritikům nového humoru ke ztrhání podle libosti; ale opakuji, byl bych rád, kdyby *Johna Ingerfielda*, *Ženu ze Soeteru*, a *Siluety* posuzovali jinou optikou než optikou humoru, ať už starého či nového.

Myslím proto, že ačkoliv by Jerome neužasl, že se i po sto letech vydávají jeho *Tři muži ve člunu* (sám tehdy nedokázal vysvětlit jejich fenomenální úspěch a uspokojivě se to za celou tu dobu nepodařilo vysvětlit nikomu), překvapila by ho a potěšila skutečnost, že se v novém vydání více než šedesát let od své premiéry objevuje i *Čas mého života*. Proto vám tedy bez dalších okolků tuto knihu srdečně doporučuji – ten čas onoho života za to stál.

JOSEPH CONNOLLY

P.S.

Během deseti let od vydání mé biografie nevyšla najevo žádná nová fakta ohledně Jeromea, ale dvakrát mi byla hozena vějička. V roce 1982 mi napsala jistá dáma, která se mi svěřila, že četla moji knihu, a zeptala se, zda bych si nechtěl poslechnout vyprávění o jejím vztahu s Jeromem (a naznačovala určité důvěrnosti). Pětapadesát let po jeho smrti se mi něco takového nejevilo pravděpodobné, ale hbitě jsem jí

odpověděl. Jelikož jsem však na svůj dopis nedostal odpověď, vznesl jsem dotaz na poště a dozvěděl se, že pisatelčina adresa je naprosto smyšlená.

O rok později mi telefonovala jiná stará paní, jejíž sestra prý u Jeromeů pracovala jako hospodyně na sklonku jejich pobytu v Hampsteadu, a jestli bych si prý nechtěl poslechnout její vzpomínky. Odpověděl jsem, že velice rád, a na další den jsme si domluvili schůzku. Následujícího rána mi stará paní opět zatelefonovala a s lítostí mi oznámila, že její sestra v noci zesnula.

Pokud měl Jerome nějaká tajemství, všechna jsou dál pečlivě strážena.